

SPIRITUL VEACULUI ÎN SPIRITUL VĂMII VECHI

Autor: Petru Dimitriu | 6 noiembrie 2022

Odată cu sfârșitul verii, încă o iterație a sezonului estival românesc s-a încheiat, lăsând amintirile acumulate să se aștearnă, unele cernându-se, altele sedimentându-se și dobândind aura fină a unor întâmplări petrecute într-un timp nedeslușit, constituindu-se, pentru fiecare, într-un *illo tempore* personal. De peste 25 de ani, pentru mulți tineri din România, Vama Veche este kilometrul zero al libertății, exuberanței, rebeliunii și avangardei; un fenomen cultural unic în România, cu origini în perioada interbelică, ce a reușit până astăzi să se perpetueze și să rămână sinonim cu avangarda culturală, dar și cu spiritul boem, naiv, curajos și nepretențios al tinereții. Evocată în *hit*-urile anilor 2000, frecventată în trecut de personalități ale *underground*-ului intelectual din epoca ceaușistă, Vama Veche de astăzi este, pentru mulți, dureros de contaminată de noile năravuri ale societății capitaliste, până la banalizare, putând fi în continuare considerată o proiecție la scară mică a păturii tinere a societății românești în ansamblu. Deși multe lucruri s-au schimbat în Vama Veche și generații peste generații afirmă, deja clișeic, că „Vama Veche nu mai e ce-a fost”, mitul său și al personajului locului – „vamaiotul” – dăinuie și astăzi.

Numit inițial Ilanlâc de către coloniștii găgăuzi care l-au înființat, micuțul sat de la malul Mării Negre aflat la mai puțin de un kilometru de granița româno-bulgară și-a căpătat al doilea prenume românesc, „Veche”, în timpul apartenenței Cadrilaterului la România în perioada interbelică, când granițele mutate până la Balcic au desființat punctul de trecere a frontierei timp de câțiva ani buni. După revenirea la hotarele vechi, numele oficial al satului a rămas neschimbat, însă pentru tinerii de astăzi, locul poartă în continuare numele original, simplu și absolut: Vama.

Fiind la început o stațiune săracă în amenajări și mai degrabă ferită de publicul larg din pricina proximității față de graniță, Vama Veche a fost, în perioada dinaintea de 1990, fieful de vară al studenților Universității din Cluj, care petreceau într-un stil exclusivist pentru acea vreme, bucurându-se de o cantină proprie, baluri dansante, dar și de

delicatese precum Pepsi Cola.¹ Profitând de locul retras și puțin cunoscut, o atmosferă de avangardă culturală și intelectuală s-a dezvoltat în tandem în Vama Veche și în satul învecinat la nord, 2 Mai, unde intelectuali precum poeta Nina Cassian sau antropologul Vintilă Mihăilescu se întâlneau pe timpul verii și stăteau „la o vodcă până la șase dimineața să discute despre Heidegger sau despre suflet - [...] un mod de socializare de elită și elitist”.² Pe acest fond, al aspirațiilor la cultura și valorile occidentale, s-a conturat acolo și o subcultură *hippie* românească, o sfidare voalată a regimului autoritar de atunci, care tolera tacit fenomenul, ținându-l totodată sub supraveghere. După anul 1990, o parte dintre cei ce frecventau stațiunea 2 Mai au migrat către mai puțin cunoscuta - pe atunci - Vama Veche. Intimitatea și elitismul acestei comunități s-au continuat până când, la cumpăna dintre milenii, popularitatea Vămii Vechi a explodat, sub efectul primelor locuri de comerț și al primelor festivaluri muzicale, axate în principal pe stiluri blues-jazz, dar și datorită succesului național al formației Vama Veche.

De ani buni, Vama Veche suferă fără îndoială o erodare a spiritului intelectual-boem care a făcut-o celebră, devenind un fenomen copleșit de propriul succes. Cu toate acestea, și astăzi specificul *hippie*-rock este în continuare ostentativ prezent și este întreținut, mai autentic sau mai forțat, de locatarii sezonieri ai Vămii, ce perpetuează cu mândrie emblemele sale culturale: îmbrăcămintea orientală etalată ca o marcă a locului, folk-ul pe plajă, petrecerile neîncetate, nopțile albe, bețiile memorabile, menite parcă să smerească și pe cel mai sobru intelectual, conversațiile profunde purtate la lumina lunii sau a focului de tabără. În acest loc, mai mult ca în oricare altă stațiune de pe litoralul românesc, marea este mai degrabă un pretext, iar șocul cultural este adevăratul deziderat.

Reperul universal în Vama Veche, cu rol de *axis mundi*, este strada numită oficial cu numele lui Ion Creangă. Funcționând mai degrabă ca o pietonală, probabil puțini o cunosc după numele oficial, ea fiind cel mai adesea numită simplu Principala, iar uneori și Magheru - referire la bulevardul central din Capitală. Plecând dinspre Drumul European 87 care face legătura cu orașul Mangalia, respectiv cu granița, strada ce coboară ușor spre plajă este astăzi străjuită din ambele laturi de felurite chioșcuri și gherete unde se vând, ca în orice stațiune, flecuștețe, gustări calde nepretențioase, dar mai ales elemente din îmbrăcămintea-uniformă a locului.

În culori vii sau în franjuri spălăcite, șalvarii, pantaloni orientali largi, subțiri, cu turul foarte jos, stau înșirați pe pereții magazinelor, din unele magazine strecurându-se spre exterior, pregnant, o mireasmă surprinzătoare de tămâie indiană. Estetica șalvarilor, purtați deopotrivă de băieți și de fete, ca un articol de îmbrăcămintă aflat la granița dintre pantaloni și rochie, generează controverse, fiind probabil un *acquired taste*, până în punctul în care una dintre gheretele care vând șalvari s-a intitulat cu neascunsă sinceritate „Moda Urâtă”. Fiind o referință culturală la religiile orientale și, așadar, la

unul dintre izvoarele culturii *hippie*, șalvarii rămân o emblemă a Vămii Vechi, iar purtarea lor consecventă demonstrează cel puțin aspirația apartenenței la grupul elitist al vamaioților de carieră.

În fiecare seară din sezon, Principala se transformă într-un furnicar, unde un puhoi de oameni care mai de care mai pestriți, adesea tineri în grupuri mici, circulă în sus și în jos, unii familiari cu atmosfera, alții orientându-se, curioși, ca într-un muzeu viu. Fete cu părul ciufulit îmbrăcate în haine largi, băieți cu părul lung și alură de pirat, în șalvari sau cu lanțuri atârinate de blugi, ocazional motocicliști, inundă peisajul în timp ce se plimbă pur și simplu, beau o bere, împart vreo tărie așezați pe marginea străzii sau cinstesc de la vreun bar celebrele shot-uri „Cozonac” sau „B52”.

Un prim tip uman întâlnit aici prin excelență, care ar putea stârni curiozitatea, este adolescentul care face chetă. „Manifestarea nu este una de cerșetorie, adolescentul nu are atitudinea umilă specifică cerșetorului. El «face chetă», atunci când nu face un comerț alternativ, ludic”,³ vânzând publicului îmbrățișări sau o pisică invizibilă. Este un test de rezistență pentru unii, care își pun la încercare inventivitatea și reziliența provocându-se pe ei înșiși să petreacă toată perioada din Vama Veche fără a cheltui niciun ban propriu, făcând chetă, înnoptând la cort, mâncând te miri ce și construindu-și de la zero rețele de prieteni cu care să-și petreacă timpul. Motivația clamată pentru aceste acte de bravadă este de multe ori „pentru că ne plictisim” în orașul sau metropola de origine; pentru unii tineri ce vin din confortul din spatele obrocului de sticlă în care au crescut îndestulați, este o mult-dorită imersiune controlată în haosul de care nu au avut parte suficient.

Unii dintre acești tineri sunt simpli epigoni de câteva seri, însă pentru alții, acest stil de viață temporar este însăși întruchiparea autohtonă a unui *Hotel California*: „unii vin ca să-și amintească, alții vin ca să uite”. În grupurile ce se coagulează pe marginea străzii, care se întrețin din roadele chetelor, se bea mult și se înjură fără frâu; aproape orice viciu este tolerat, iar poveștile de viață care răzbat din conversațiile lipsite de orice tabu și în care registrele lexicale se combină liber sunt demne de roman. Tinerii în mijlocul *coming-of-age*-ului rebel stau la povești adunați pe caldarâm alături de alți tineri și chiar oameni maturi de tot felul de profesii: de la profesori până la muzicieni sau, spre amarnica surprindere a unora, chiar și foști membri ai clerului. În ciuda atmosferei ce frizează și pe alocuri atinge, punctual, depravarea – ca o tristă corupere înspre rău a bețiilor erudite de altădată –, inteligența, creativitatea și cultura generală nu lipsesc totuși deloc; într-o astfel de atmosferă, la „ora găinii fără cap”, rebeli de toate vârstele încearcă să născocască planurile de viitor pentru când pelerinajul bahic-nirvanic din Vamă se va fi încheiat. Opiniile politice de stânga (mai ales în sensul polticii de peste ocean) sunt dominante. Mai articulat sau mai subînțeles, sunt deplânse lipsa de libertate și inegalitatea socială, amprenta nefastă în istorie a religiilor organizate și irelevanța școlii în epoca Internetului, și se deslușește speranța într-un viitor ideal desprins parcă

din manifestul melodiei *Imagine* a lui John Lennon. O dorință interioară de revoltă este clar perceptibilă, chiar dacă obiectul revoltei este mai degrabă nedeterminat.

Tot spre capătul de jos al Principalei, la intersecția cu faleza ce delimitează plaja, cu greu zărindu-se, dar lesne auzindu-se în vârtoarea trecătorilor, se întâlnesc cântăreții stradali ce-și așteaptă cu răbdare și perseverență donațiile de la trecători, cu husele chitarelor larg deschise. Se cântă mai ales rock'n'roll și rock clasic, rock și folk românesc și, mai recent, spre dezamăgirea interpreților, din când în când și unele *hit*-uri „comerciale”, ce expiră odată cu sezonul. Cântăreții Vămii, în general băieți, de vârste și „vechimi” variate, sunt probabil cele mai cunoscute și mai recunoscute personaje, tributari ai unei tradiții conform căreia primii vamaioți, rămași falși după zile și nopți de petrecere, își cerșeau pe vremuri în acest fel banii de drum înapoi spre casă. Veteran al acestei tagme, cel poreclit Jaguarul, numit într-un interviu din 2011 „primul român rocker din România”, face furori de zeci de ani cu alura sa de motociclist, părul lung prins în coadă și timbrul vocal greoi, de fumător, salutându-și carismatic în fiecare seară audiența fermecată cu „Bună seara, prieteni!” și distorsionând fluxul trecătorilor de jur împrejurul lui în timp ce interpretează în stilul propriu șlagăre ale unor formații precum Cargo sau Iris. Alături de el, și alți cântăreți amatori sau profesioniști, mai vechi sau mai noi, stau împrăștiați de-a lungul străzii și al falezei, revendicându-și și negociindu-și prin talent amplasarea, vizibilitatea și audiența. Pentru unii dintre ei, este doar distracție, iar prezența publicului, deși binevenită, este complet opțională. Pentru alții, este însăși „slujba” din sezonul estival, iar maximizarea profitului este urmărită conștient. O a treia categorie sunt cântăreții profesioniști tineri ce speră ca Vama să le fie o rampă de lansare, după ce vor fi fost observați de vreun muzician sau producător influent strecurat întâmplător printre turiști.

Tot spre capătul de lângă plajă al Principalei, dar și de-a lungul falezei până spre capetele plajei, se înmulțesc restaurantele, mai mici sau mai mari, o însemnătate istorică având-o Bibi Bistro, deschis încă din anul 1998 de Sorin „Bibi” Rădulescu, regretat părinte fondator al fenomenului Vama Veche de astăzi. Restaurantele, cu meniuri variate și prețuri relativ piperate, unde mâncarea pescărească este la loc de cinste, sunt numai bune pentru cei cu dare de mână, însă vamaioții *hardcore* - chetarii - ar argumenta, probabil, că sunt o fiță ce pângărește experiența autentică. La restaurante, terase și cherhanale, unde atmosfera e mai potolită decât pe stradă dar la fel de gălăgioasă, sunt frecvente concertele de blues, jazz, rock și folk românesc, unde un public puțin, dar fidel, îngăduie o dinamică mult mai plăcută, spontană și personală între artiști și audiență.

Într-o relație simbiotică cu gheretele de haine și restaurantele, pe latura estică a Principalei, stă o altă tagmă - cea a codițarilor. Pe niște tarabe încropite din fel de fel de cutii, măsuțe pliabile, panere, cartoane, stau înălțate suporturi cu brățări textile lucrate migălos chiar în fața publicului. O modă a locului, în special pentru cei care poartă părul

lung, este împletirea unei șuvițe într-o codiță colorată, care mai apoi să atârne, asemenea unei extensii de păr cu aspect de *dreadlock*. Oferta este variată – se găsesc brățări în culori aleatorii, brățări „rasta”, dar și brățări cu tricolorul sau chiar „brățări de picior”. Doritorii desprinși din mulțime se așează răbdători lângă meșterii codițari și, în timp ce artizanul învârte amețitor ațele colorate în jurul șuviței clientului răbdător, nu de puține ori se iscă o conversație plăcută ce se încheie cu promisiunea reîntâlnirii peste un an.

Cam la două-trei ore după miezul nopții, gheretele se închid, codițarii încep să-și strângă tarabele, iar cântăreții stradali rămași încă pe baricade se convertesc cu toții în simpli trăitori ai momentului și se bucură de romantismul contemplației mării, naturii, clipelor, în compania amatorilor de muzică live. Cei care nu sunt pe plajă se adună în cluburi, unde petrecerile și muzica live continuă până dimineață. Un reper istoric a rămas discoteca în aer liber de pe plaja de la Stuf. Deși vamaioții de carieră acuză adesea că Stuf-ul și-a îmbogățit într-un fel nefericit diversitatea genurilor muzicale cu trecerea anilor, fiind acum un amestec de rock și pop pentru aproape toate gusturile, o tradiție-emblemă a Vămii este perpetuată cu conștiinciozitate. Un adevărat fenomen al naturii în oglindă are loc atunci când, la ora exactă la care soarele se mijește de după linia orizontului, tinerii se adună pe plajă pentru a urmări răsăritul, în timp ce din difuzoarele de la Stuf se aude piesa „Boléro” a lui Maurice Ravel. Ritmul sacadat și *crescendo*-ul inconfundabil al melodiei dau un adevărat efect hipnotizant pentru tinerii care, năuciți de nesomn și frig, se minunează în liniște, ghemuiți unul lângă altul sau îmbrățișați, urmărind fermecați spectacolul desprinderii triumfătoare a soarelui de sub sclipirile mării.

După răsăritul soarelui urmează câteva ore în care probabil cei mai mulți dintre musafirii Vămii se găsesc dormind, fiecare în culcușul său stabil sau abia încropit. Deși ultimii ani au adus o explozie a ofertelor de cazare în hoteluri și pensiuni pentru toate buzunarele, în mod tradițional în Vama Veche se doarme la cort; corturile se împart cu prietenii, se strică, se peticesc și se așază fie în camping-uri consacrate, fie în capătul sălbatic al plajei dinspre 2 Mai, cunoscut drept „la stâncă” sau „la nudiști”. Cu o tradiție și mai veche, încă din perioada taberelor clujenilor, este cazarea la vreo „tanti” din sat. Vamaioți mai noi, dar și unii „emerți”, deja familiști, vin cu regularitate an de an chiar și de peste ocean pentru a se bucura de liniștea odihnei într-o casă țărănească în compania unei gazde primitive, alături de reactualizarea tinereții fragede de la mijlocul anilor '90.

Ca orice sat, Vama Veche are și o biserică. Înghesuită printre case, micuța biserică cu hramul Sfântul Ilie, încă nefinisată la interior, a fost proiectată și finanțată tot de vamaioții anilor 1990-2000, cu bani strânși în câteva sezoane de către Sorin „Bibi” Rădulescu.⁴ Preotul paroh, deși în mod predictibil neîncântat de năravurile tineretului și acerb critic al lor, primește cu blândețe la slujbe turiștii de toate vârstele, iar imaginea

tinerilor îmbrăcați în șalvari care asistă în liniște la Sfânta Liturghie – unde răspunsurile la strănă sunt date de multe ori tot de alți vamaioți veniți în vizită – reprezintă un *cross-over* cultural uluitor și o scenă categoric nemaiîntâlnită în spațiul bisericesc românesc.

Sezonul estival în România este scurt, vârful de la mijlocul lunii august fiind și momentul când raportul dintre numărul vizitatorilor curioși și cel al vamaioților de școală veche este cel mai mare. La extremele sezonului, raportul înclină ceva mai mult în favoarea veteranilor, în mod evident nederanjați de vremea mai aspră. O excepție punctuală, născută nu se știe cum – probabil prin marketing, în sincron cu restul stațiunilor – este de 1 mai, când Vama Veche înflorește brusc pentru câteva nopți, cu toată pompa de șalvari, hippioți, gherete, Bolero, corturi și rock, ca mai apoi să se întoarcă la trezirea treptată specifică începutului de sezon. După vârful sezonului, care marchează începutul ultimului sfert al acestuia, Vama se îndreaptă încet spre hibernare; ultimele concerte, dar și evenimente neaoșe precum gătitul zacuștii pe plajă de Ziua Recoltei la jumătatea lunii septembrie încheie oficial sezonul estival. Deși nu este o stațiune frecventabilă pe tot parcursul anului, vamaioți pustnici sau doar teribiliști se vor găsi în continuare rătăcind ocazional pe plajă sau pe sub stânca dinspre 2 Mai, chiar și în timpul iernii, iar fotografiile apărute în mediul online ne încredințează că și pe plajă se sărbătoresc Crăciunul și Anul Nou.

Fiecare an aduce schimbări în profilul atmosferei Vămii Vechi și al vamaiotului, până în punctul în care unii deplâng în mod recurent o schimbare, raportându-se fie și doar la câțiva ani în urmă. Însă ruptura față de „perioada clasică” este cea mai evidentă din relatările celor care au trăit-o: „Vamaiotul «clasic» [...] voia să aibă un loc tihnit, neaglomerat, să aibă liniște, nu zgomot, să-și facă focul în fața cortului. [...] Vamaiotul tradițional venea în Vamă tocmai pentru că nu veneau alții acolo. Vamaiotul actual vine pentru că vin alții acolo.” [...] „Astăzi, Vama e de *yuppies*, nu e de tineret boem. E genul de spațiu unde tinerii din corporații se defulează intensiv într-o zi; ajungi vineri noaptea cu mașina ta de firmă și te defulezi programatic până sâmbătă la prânz, că după aceea trebuie să te întorci la firmă.”⁵ „Vama Veche este o reflecție a schimbărilor de mentalitate, a paradigmei plăcut/util, a noilor valori de sorginte occidentală care în această parte de lume abia au început să străpungă fibra profundă a societății, o lentilă spre viitorul valorilor. Se poate vorbi și despre continuitate – vamaiotul actual și vechiul vamaiot împărtășesc escapismul cultural – „rezistența prin cultură” continuată în prezent prin aprecierea pentru arta stradală contemporană și prin „refugiul în subcultură” în căutarea unui „spațiu în afara sistemului”,⁶ unde starea de opoziție față de *status quo* validează tinerețea prin teribilism și infantilizare.

În final, ce a făcut Vama Veche și în acest an? Ca în oricare alt an, „a trăit! Rebel, controversat, dar sincer, cu drame, cu iubiri, cu Bolero la răsărit, cu râsete, cu gafe, cu chitare în noapte pe Principală, cu focuri și boxe pe plajă, cu tinerețe și poftă de viață”.⁷ Nu putem ști cum vor privi vamaioții de azi pe cei de peste trei, zece sau cincisprezece

ani, însă putem presupune că mitul va rămâne, iar până atunci „povestea merge mai departe”.

NOTE

1. Vasile, Liviu, „Un fel de piua: 2 Mai și Vama Veche”, București, 2011, disponibilă online la www.vamaiot.com , p. 24. ↑
2. *Ibid.*, p. 215. ↑
3. *Ibid.*, p. 178. ↑
4. *Ibid.*, p. 49. ↑
5. *Ibid.*, p. 57. ↑
6. *Ibid.*, p. 281. ↑
7. Niță, Dan, „Vama Veche. Schițe din Pandemie. Anul I”, Editura Editgraph, Buzău, 2022, coperta IV. ↑

Imagine: Unsplash